

יהודית סספורטס

"עובדי האור", 2010, מיצב וידיאו דו ערוצי,
10 דקות, הקרנה מחזורית

מיצבי הווידיאו המהפנטים של יהודית סספורטס, אחת האמניות הצעירות המצליחות בארץ, הפועלת בשנים האחרונות בישראל ובברלין, יוצרים סביבות מסתוריות וחלומיות הטעונות בהקשרים ביוגרפיים ואישיים. עבודותיה משלבות הקרנות ענק של דימויי נוף רוויי צללים אפלוליים, העוטפות את הלל התצוגה מכל עבריו ומזמינות את הצופה לשקוע בתוכן. "נופי ביצות, יערות מחטים וצמרות עצים עירומים נפרשים בעבודותיה כמפות מנטליות תלת ממדיות", מתאר האוצר יהושע סימון. העבודה "עובדי האור", המוצגת על פני קיר שלם בחשכה, מציעה אשליה של שהות בלב יער סבוך ואפל, הבנוי מהכלאה של דימויי יערות שונים בגרמניה. המבט חולף באטיות במעבה היער, גזעים וענפים משחירים ונושרים בו בהילוך אטי אל הביצה שבקרקעיתו. "... וקרן אור תיאטרלית חולפת מעץ לעץ עד שהיער כולו מאפיל, ונותרת רק היא, לבדה, כחריר זיכרון", כותב מבקר האמנות עוזי צור. קרני אור נוספות מפציעות ממעבה היער ומעומק הביצה, עד שהיער כולו כמעט נעלם בתוך האור המסמא. השימוש בצללים ובמעברים בין אור וצל יוצר חיזיון תעתועים אפל ופתייני, המנסח הזמנה מרומזת למסע סמלי אל מעמקי תת ההכרה.

בין הצללים

סדרת כתבות המציגה בכל חודש תערוכה בנושא משתנה, מספקת לכם הזדמנות להתעדכן בעבודות של מיטב האמנים העכשוויים בתערוכות שיגיעו אליכם עד הבית. והפעם, מקבץ עבודות אמנות המתייחסות לצללים כחומר וכמהות

אוצרת רווית הררי

מרב סבירסקי

"דואט ליחיד", 2014, וידיאו, 7:00 דקות, הקרנה מחזורית

מתוך תערוכת היחיד "שישה סיבובים לדקה", גלריה קו 10, תל אביב (פתיחה: 12 ביוני)

עבודותיה של מרב סבירסקי, אמנית צעירה בעלת רקע במחול, רוחשות תנועה. היא יוצרת עבודות וידיאו, מיצג או פיסול קינטי המייצרות תנועה, חוקרות אותה או משתמשות בה ברגישות ובחן "כדי לחלץ קסם עדין מתוך היומיומי", נכתב בנימוקי ועדת פרס אמן צעיר שבו זכתה סבירסקי ב־2013. בעבודת הווידאו "דואט ליחיד" (2014) חוקרת סבירסקי את הצל כחומר הנפרד מבעליו ומקנה לו נוכחות תנועתית עצמאית. היא יצרה כוריאוגרפיה המורכבת ממספר שכבות של הקרנה, שבה נראית רקדנית בודדת שצלליותיה המשוכפלות כמו משלימות את ריקודה ויוצרות סביבה להקה של רקדניות צללים הרוקדות תפקידים שונים. לרגע רואים את הרקדנית ושתיים מצלליותיה מבצעות את אותן תנועות בדיוק מושלם, ונראה כאילו התאורה היא היוצרת שתי צלליות לרקדנית. רגע לאחר מכן אחת הצלליות כאילו מקבלת חיים משל עצמה, נפרדת מדמותה של הרקדנית ונעה באופן עצמאי בריקוד זוגי עם הצללית השנייה. למעשה אותה הרקדנית רוקדת לבדה, מצולמת שוב ושוב כשהיא נעה בין תפקידי הריקוד השונים, נאלצת להתייחס בתנועותיה לנוכחות שאינה קיימת. צלליותיה המופרדות מן הצילום המקורי ונערמות זו על גבי זו בהקרנה, יוצרות עבודה פרטנרים מדומיינים למחול ואשליה כי מדובר בריקוד זוגי או קבוצתי.

חשוכות בהיסטוריה האנושית או צדדים אפלים בטבע האנושי. צללים נושאים עמם גם משמעויות פסיכולוגיות, ומפורשים לא אחת כייצוגים של מעמקה הלא מופענחים של הנפש האנושית. יכולתו של הצל להשטיח את הצורה שממנה הוטל ולהפוך אותה לייצוג כללי חסר פרטים מזהים, מאפשר לאמנים לעשות שימוש בצל כייצוג כללי של מקומות, תקופות או תופעות אנושיות, ולנסח באמצעותו אמירות כלליות, לעתים בעלות אופי ביקורתי. לפניכם מקבץ לא מייצג של עבודות אמנות ישראליות ובינלאומיות, המדגימות את השימושים המגוונים בצללים ובצלליות באמנות עכשווית.

ופיו החמקמק ומלא המסתורין של הצל לצד המשמעויות הסמליות והפסיכולוגיות הרבות שנקשרו בו בתרבות האנושית, הולידו לא מעט עבודות אמנות המתייחסות לפנים הרבות שלו. חלקן מתייחסות לתכונותיו הייחודיות של הצל, המאפשרות ליצור באמצעותו סביבות מהפנטות דמויות חלום. לעתים מסייעים הצללים ביצירת חזיונות מתעתעים המתפוגגים בקלות, ומציעים בכך התייחסות לזמניותה ולשבריריותה של תפיסת המציאות האנושית. לא מעט עבודות מתייחסות למשמעותיותו הסמליות של הצל: צללים נתפסים כישויות מאיימות המתקשרות לרוע, ועשויים לייצג תקופות

ניר אדוני

"ללא כותרת", 2010, מתכת, חיתוך ליידר, תאורת לד, 87x41 ס"מ

עבודותיו של ניר אדוני, המבוססות על הכלאה בין חלקי מבנים שונים וחלקי נופים אורבניים ומתועשים, הופכות את היחסים המסורתיים ששוררים בין אור וצל. אדוני אוסף דימויים של מבנים היסטוריים ומונומנטים אדריכליים ממקומות שונים, רבים מהם מבני דת או דימויים מאזורים הרוסים, והופך אותם למגזרות ברזל דו ממדיות צבועות שחור, הנראות כצלליות של נוף דמיוני חדש. אלה מוצמדות לקיר ואור עמום בוקע מאחוריהן, אור מוחלש של שעת דמדומים, של ספק זריחה-ספק שקיעה. בכך מנכיח אדוני את הצל החמקמק והופך אותו לאובייקט חומרי בחלל המשנה את היחסים המסורתיים בין אור וצל: האור אינו מוטל על האובייקט אלא בוקע מאחוריו, כאילו יוצר הצל את האור ולא ההפך. השטחת הנופים האורבניים והפיכתם לצלליות שחורות נטולות פרטים הופכת את המבנים לייצוגים כלליים של אדריכלות המאפשרים ניסוח אמירות היסטוריות ותרבותיות כלליות. כך למשל, העבודה הראשונה שיצר בטכניקה זו ("ללא כותרת", 2010) היא שילוב של חלקי דימויים מאזורי קרבות ומסביבות אורבניות ומתועשות, המייצג את המפגש הטעון בין דת, מלחמה, טכנולוגיה ותעשייה. האור העמום הבוקע מאחורי הדימוי מכהה אותו וגורם לו להיראות קודר ומלא עוצמה, נוף מעשה ידי אדם ונטול נוכחות אנושית הנראה כמקום על סף שקיעה.

טליה קינן

"כתם", 2005, מיצב רצפה: חצץ, תאורה, הקרנת וידיאו, 210x280 ס"מ. מוזיאון חיפה לאמנות תצלום באדיבות גלריה נגא, תל אביב

טליה קינן משלבת בעבודותיה סוגי מדיה שונים ומשטטת את הגבולות ביניהם כדי ליצור סביבה בדיונית וקסומה שעוטפת את הצופה. היא משלבת בין רישומים ואובייקטים נייחים להקרנות של דימויים נעים המפיחים בהם חיים, ומייצרת יופי מפתיע באמצעות להטוטי אור וחושך. על אף שהאמצעים הטכנולוגיים שבהם היא משתמשת פשוטים וגלויים לעין, חשיפתם אינה פוגמת בקסם שעבודותיה מהלכות על הצופה. משחקי אור וצל עומדים גם בבסיס מיצב הרצפה "כתם", שבו יצרה על רצפת חלל התצוגה משטח מאבני חצץ, שדימוי מוקרן של כתם צל הולך ומתפשט עליו כשלולית כהה ומאיימת או אולי כזיהום. לפתע בוקעים מתוך כתם הצל פרפרי אור, מרפרפים בכנפיהם בתוך השלולית השחורה, מפיצים יופי בלתי צפוי לכל עבר ומפריים את תחושת האיום והחולי. מיד לאחר מכן מתכווץ הכתם עד שהוא נעלם, ומופע האור והצל מתחיל שוב מבראשית, מעלה על הדעת את מחזוריותם האינסופית של היום והלילה, ואולי את סמיכותם מעוררת ההשתאות כמעט של איום ויופי ושל רתיעה והיקסמות בעולמנו.

Jonas Dahlberg

"שלושה חדרים", 2008, מיצב וידיאו תלת ערוצי,
26:58 דקות, הקרנה מחזורית
באדיבות מוזיאון ישראל, ירושלים

מיצב הווידאו המהפנט של האמן השבדי יונס דלברג מורכב משלוש הקרנות אילמות על שלושה מסכים גדולים בחדר חשוך. על כל אחד מהמסכים מופיע חדר ביתי טיפוסי, מרוהט בחפצים ביתיים שונים. כל החדרים מצולמים בשחור-לבן ומוארים בתאורה אפלולית דומה, שבה נמהלים אור בצל וצדודיות הרהיטים הכהות בצלליותיהם. במשך כ-26 דקות ההקרנה נראים החפצים מתמוססים באטיות עד שהם נעלמים בהדרגה מהחדרים, מותירים רק את התאורה בחלל הריק. חפצים דקים כמו ידיעות כיסאות או רגלי שולחנות נמסים ונעלמים בהדרגה, וחפצים עבים ובעלי נפח קורסים ומתפרקים לחתיכות ואז מתפוגגים גם הם. סביבות החדרים נוצקו עד אחרון הפרטים כמודלים מפראפין, שחימום גורם להתמוססות הפראפין ולהרס הרהיטים. הצילום בשחור-לבן, הרהיטים - כל אלה מתגבשים למופע אטי ומהפנט של קריסה והתפרקות, המזכיר את תהליכי השחיקה, הפירוק והריקבון בטבע. מסרים אקולוגיים דומים וטשטוש גבולות בין טבע לבין סביבות מעשה ידי אדם שבים ומופיעים בעבודת הווידאו של דלברג "חדר הצללים" מ-2011, שבה נראית מצלמה נעה באטיות בתוך חדר מרוהט המתמלא אט אט בצללי עצים, עד שנראה כאילו החדר נעטף כולו, נכבש ונעלם בתוך צלו של הטבע.

שרון פז

"הזכות לעזוב", 2013, מיצב וידיאו, 4:00 דקות,
הקרנה מחזורית

עבודתיה של שרון פז משלבות לא אחת וידיאו ומיצגים חיים, ומרבות לעסוק בנושאים כגון נדודים, הגירה, מעברים, וחציית גבולות. זה כמה שנים שהיא מתגוררת ויוצרת בגרמניה, ועבודותיה מתייחסות לנושאים חברתיים ופוליטיים עכשוויים והיסטוריים כאחד. פז מרבה להשתמש בצלליות של דמויות מצולמות הממוקמות במציאויות משתנות. היא עורמת את הצללים השטוחים בשכבות, ויוצרת מרחב בדיוני הנע בין דו ממד לתלת ממד ובין עבר להווה. השימוש בצלליות שטוחות ונטולות זהות אישית מאפשר לה, לדבריה, ליצור דימויים המכילים זיכרונות קולקטיביים המתייחסים למקום ולתקופה, ומזמינים את הצופה להשלים בדמיונו את הפרטים החסרים. בעבודה "הזכות לעזוב", המוקרנת בלופ של תנועה אינסופית, נראות צלליות של דמויות היושבות כמעין בתים נעים שנראים כמו קרונות רכבת ריקים. הנוף בחלונות משתנה ונע בין קר לחם, בין יערות ומרחבים מושלגים למדבריות צחיחים, בין אירופי למזרח תיכוני. הרכבת יוצאת מאותו רציף שהיא חוזרת אליו שוב ושוב, וצלליותיהן של הדמויות בקרונות נראות כנוסעים הלכודים במשחק מחזורי וחסר תוחלת של כיסאות מוזיקליים. הצופים, שהוזמנו לשבת בשורה של כיסאות מול המסך שהעבודה הוקרנה עליו, מטילים את צלליהם על המסך ובכך הופכים לחלק מן העבודה וכמו נכלאים גם הם באותו מעגל של תנועה אינסופית חסרת יעד.

Hans-Peter Feldman

"משחק הצללים", 2005
באדיבות מוזיאון ישראל, ירושלים

האמן הגרמני הנס-פטר פלדמן הוא אספן בלתי נלאה של דימויים. הוא אוסף תצלומי משפחה, תמונות ארכיון, גלויות, פרסומות ישנות, אובייקטים וחפצים שונים, מטפל בהם או מארגן אותם מחדש והם הופכים בסיס ליצירתו. במיצב המטריד והקסום "משחק הצללים", שהוצג לפני כשנה במוזיאון ישראל בירושלים, פלדמן משתמש בצללים כדי להפוך חפצי יום פשוטים לצורות ולדמויות רבות קסם המרצדות על קירות הגלריה ובוראות עולם דמיוני ומכושף. במרכז החלל הוצב שולחן ארוך שמסתחררים עליו עשרות צעצועים ישנים, פסלונים, מזכרות, כלי בית ונוי על מעמדים מסתובבים. התאורה הדרמטית על השולחן - זרקורים המאירים בעוצמה את החפצים ומטילים את צלליותיהם המוגדלות על הקיר ממול - מייצרת בחדר תיאטרון מרהיב ומאיים כאחד של צלליות נעות. הצללים החגים בחדר דומים לרוחות רפאים המרחפות מעל אוסף משחקי הילדות והחפצים הנטושים. הידיעה כי פלדמן נולד ב-1941 בגרמניה של מלחמת העולם השנייה טוענת את העבודה במשמעות ומעלה על הדעת את בעליהם הנעדרים של החפצים הישנים, את הילדים שאולי שיחקו בצעצועים דומים, שהותירו רק צללים של זיכרונות ושבדי דימויים המרחפים בחלל.

Tim Noble & Sue Webster

"איש צעיר", 2012, שאריות עץ והקרנת אור
באדיבות גלריה BLAIN | SOUTHERN, לונדון ומוזיאון ישראל, ירושלים

אצל האמנים הבריטים טים נובל וסו וובסטר הצל הוא מוקד היצירה, והמפגש הנוצר בעבודותיהם בין חומרים שונים לבין האור יוצר מערכת יחסים מפתיעה בין המרהיב לרציני ולמשעשע. צמד האמנים עושה שימוש פיסולי באשפה ביתית ובפסולת הנאספת ברחובות לונדון. את הפסולת הם מסדרים בערמות שנראות מקריות, אך כאשר אלומת אור בודדת מכוונת אליהן בזווית הנכונה מתגלה על הקיר צללית מפתיעה. ביצירתם "איש צעיר" (2012), שהוצגה אשתקד בתערוכה "תעתועים" במוזיאון ישראל בירושלים, נעשה שימוש בשאריות עץ מנגריות ובקרשים שנמצאו ברחוב. האמנים יצרו מהם מקבצים שנראים חסרי משמעות, אך הם נוצרו באופן מחושב והם מוצבים זה לצד זה במרחקים מדויקים היטב. האור המוקרן על מקבצי הקרשים מצרף אותם למה שנראה על הקיר כצל אחד גדול של איש צעיר. בפסלים מוקדמים יותר כמו "זבל לבן" (Dirty White Trash, 1998) ו"החיים האמיתיים הם זבל" (Real Life is Rubbish, 2002), שנוצרו בטכניקה דומה, ערמות זבל, הכוללות גם אריזות של מוצרי צריכה ושאריות של ג'אנק פוד, מטילות על הקיר צל בצורת דיוקנם של שני האמנים. בכך מבקשים השניים לבחון ולבקר את ההשפעה ההרסנית של תרבות הצריכה העכשווית, המייצרת ערמות אינסופיות של אשפה בלתי מתכלה, על חיינו ועל הבנייה והתנועה.

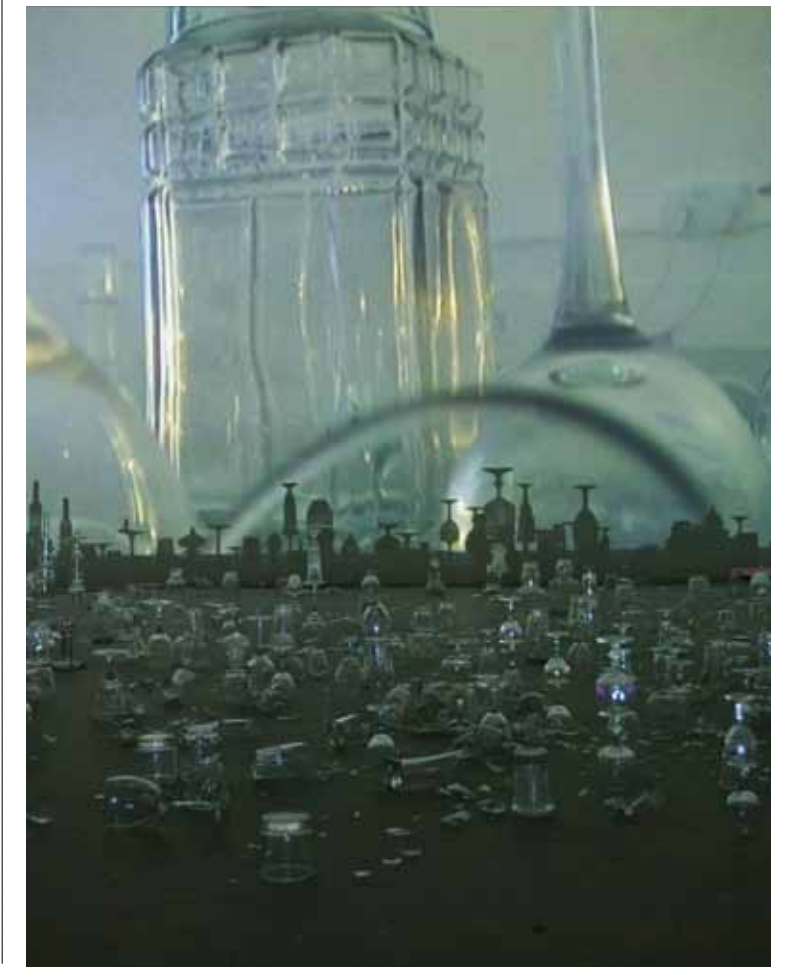

צילום: אהרון ברק

Suki Chan

"Tomorrow is Our Permanent Address", 2008, מיצב
6:00 דקות, הקרנה מחזורית

סוקי צ'אן, אמנית בריטית ממוצא אסייתי, חוקרת באמצעות שימוש באור, בדימויים נעים ובסאונד את האופן שבו אנו חווים מקום מבחינה פיזית ונפשית כאחד. עבודות הווידאו המוקפדות שלה מתאפיינות בשימוש מהפנט באור ובתנועה מחזורית אינסופית ומייצרות סביבות חלומיות, הגותיות ומדיטיטיביות משהו. במיצב הווידאו "Tomorrow is Our Permanent Address" נראה שדה של כוסות שבורות המוטלות על רצפת הגלריה, כמו בסיומה של מסיבה פרועה במיוחד, כשברקע מוקרן וידאו שבו המצלמה נעה בערפל בין הכוסות השבורות. הכוסות המוטלות על הרצפה יוצרות על גבי ההקרנה צללית של מעין נוף אורבני בדיוני, עיר עתידנית שצריחים, כיפות מעוגלות ומגדלים משתלבים בה אלה לצד אלה. זהו נוף מדומיין המשלב בין מזרח ומערב, בין עבר לעתיד, ובין אדריכלות מסורתית לעכשווית. החזיון הסוריאליסטי מופר מדי פעם כשידיה של האמנית מבליחות ברקע עבודת הווידאו המוקרנת, מסדרות את הכוסות על הרצפה, מפעילות מכונת ערפל או מייצבות את המצלמה. בכך מפנה האמנית את תשומת הלב אל השפה הקולנועית שהיא עושה בה שימוש, אל תהליך הבימוי ובנייתו המחושבת של הנרטיב, ואל הפער בין הסביבה המתוכננת היטב שיצרה בין כותלי הגלריה לבין מה שנדמה במבט ראשון כמסיבה שיצאה מכלל שליטה, ומזכירה לנו עד כמה שברירית תפיסת המציאות שלנו עלולה להיות.

איתמר מנדס-פלור

"מכונה מס' 1", 2011, פסל קינטי עשוי
עץ, חוטי ברזל ואור

עבודותיו של איתמר מנדס-פלור עוסקות בניסיון לבנות מערכות מכניות מורכבות המחקות דרכי התבוננות וראייה של העולם. בעבודה "מכונה מס' 1", שהוצגה במוזיאון המדע בירושלים, יצר מכונה עשויה עץ ומתכת המופעלת על ידי סיבוב מנואלה ידנית. המנואלה מסובכת מערך של גלגלי שיניים המניעים שמונה פסלי ברזל מופשטים המחברים אליהם. ה"פסלים", הנראים כסבך אקראי לחלוטין וחסר צורה מוגדרת של חוטי ברזל חלודים, מוארים במנורה אחורית המטילה את צלם על הקיר שממול. למרבה ההפתעה, הצללים המופשטים הנעים על הקיר חוברים מדי פעם ליצירת דימוי פיגורטיבי ברור ומלא פרטים של פנים, מעין רישום צל חמקמק ועדין שקשה להאמין שהופק על ידי פעולה מכנית של מכונה פשוטה. בעזרת סיבוב המנואלה מתפרק הדימוי ומתגבש כל פעם מחדש. גלגלי השיניים מניעים את סבכי הברזל, וצלליהם חוברים בכל פעם ליצירת פנים של דמות אחרת על הקיר, ממירים לרגע חמקמק אחד תלת ממד בודד ממד, מופשט בפיגורטיבי, ופעולה מכנית בסיסית בתוצר אמנותי רב קסם.

צילום: תומר אפלבוים